

Automatické telefonní ústředny (ATÚ), budované v Československu od šedesátých do konce osmdesátých let, dnes představují jednu z nejohroženějších skupin architektonického dědictví. Tyto pozoruhodné stavby vznikly pro analogovou technologii, kterou však zanedlouho po jejich dokončení nahradila technologie digitální, nevyžadující velké prostory ani lidskou obsluhu. Ztratily tak svůj smysl a mizí v rukou nových vlastníků.

Výzkumné centrum průmyslového dědictví Fakulty architektury ČVUT v Praze proto v letním semestru akademického roku 2023/2024 uspořádalo ve spolupráci s pedagogy Václavem Aulickým, Tomášem Eflerem, Petrem Hájkem a Janem Sedlákem studentský workshop, který si kladl za cíl nabídnout alternativní projekty záchrany a nového využití dvou takových ohrožených staveb: ATÚ Těšnov (Boris Palička, 1965–1980), zasazené do bloku činžovních domů v centru Prahy, a ATÚ Bílá Hora (Václav Aulický, 1979–1984), představující výrazný solitér uprostřed panelového sídliště na kraji města. Oba úkoly tedy vyžadovaly odlišné přístupy – architektonické, urbanistické i koncepční – při hledání optimálního nového programu i formulování odpovědí na aktuální otázky udržitelnosti v architektuře.

Úvodního setkání s přednáškami a exkurze do obou staveb se zúčastnilo na třicet studujících FA ČVUT. Účastníci workshopu měli možnost vybrat si jeden (případně i oba) z vytipovaných objektů. Jak ukazují výsledné projekty, valná většina se nakonec věnovala právě ústředně na sídlišti Řepy a ve dvou případech návrhy překročily zadání do obecnějšího řešení problému. Z následných dvou pracovních setkání a konzultací vzniklo jedenáct projektů, jež reflektují aktuální tvůrčí pohledy nejmladší generace. Mezi výstupy najdeme podrobně zpracované architektonické návrhy, videodokument, koncept mobilní aplikace, návrh vycházkové trasy, dotazník či omalovánky. Formální různorodost projektů tak nabízí spektrum interpretačních rovin, jak lze k „mrtvé typologii“ přistupovat – pragmaticky, konceptuálně i experimentálně. Ostatně s obdobnými záměry byly automatické telefonní ústředny od šedesátých let navrhovány.

Ve dnech 24. září až 10. října 2024 představila projekty na půdě Fakulty architektury výstava, kterou připomíná tato drobná publikace. Veškeré další informace o výsledcích workshopu lze dohledat na stránkách vcpd.cvut.cz a zavodyprumyslu.cz.

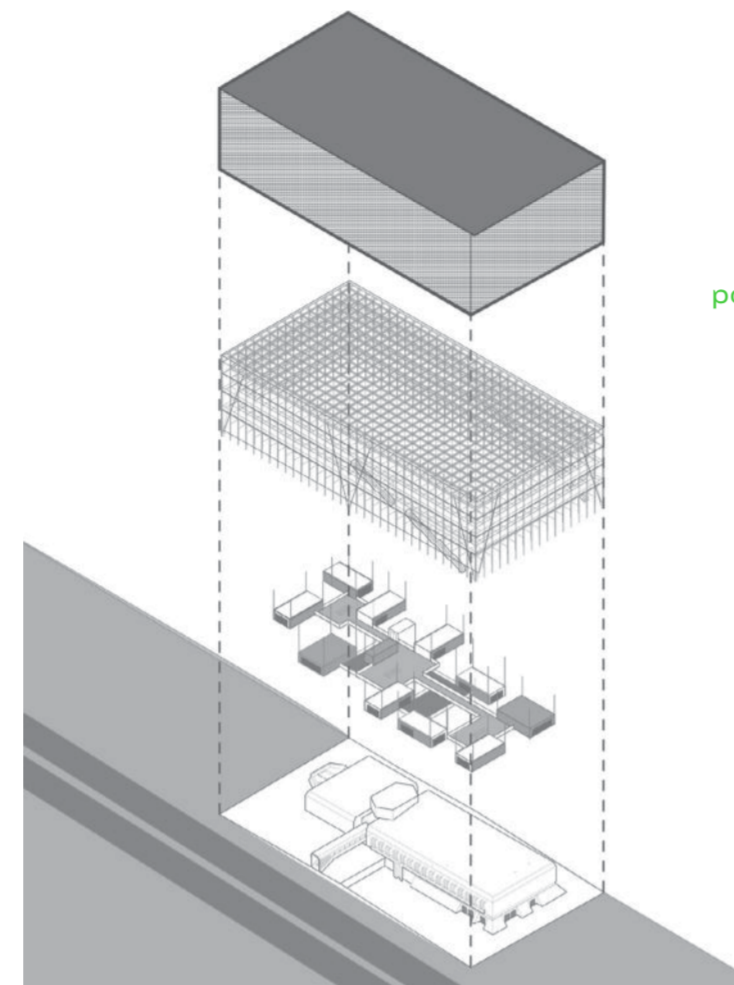
Již řadu let jsou v oblasti architektury předmětem zájmu revitalizace průmyslových objektů i areálů, jejichž původní funkce zanikla. V poslední době se do situace, kdy stavba ztratila účel, dostávají v souvislosti s přechodem technologie analogové na technologii digitální také objekty telekomunikací. Vzniká tak otázka, jak dál s těmito v podstatě technologickými, avšak často architektonicky kvalitními budovami nakládat. Automatické telefonní ústředna v Praze-Dejvicích již byla zbourána, demolice Ústřední telekomunikační budovy v Praze na Žižkově se právě dokončuje. V některých případech, například v tranzitní telefonní ústředně v Hradci Králové, se naopak podařilo aktualizovat technologické využití, v řadě dalších případů je ale osud těchto staveb nejistý. Na mysl mám konkrétně automatickou telefonní ústřednu Bílá Hora na pražském sídlišti Řepy.

Jednou z hlavních otázek revitalizace takového objektu je samozřejmě ekonomické hledisko, které často rozhodne v neprospěch zachování stavby. Pokud se řešení této otázky ujmou studenti a studentky architektury, pak se záležitost nákladů nemusí brát jako klíčová ve prospěch svobodného tvůrčího přístupu. Je proto potěšující, jaký zájem vyvolalo řešení této problematiky a pozoruhodné s jakými, podle mého názoru pozitivními výsledky se můžeme setkat a to jak z hlediska pestré škály nového funkčního využití, tak po stránce architektonické koncepce. Tento workshop má proto moje upřímné sympatie a úctu.

Václav Aulický

1 Centrum udržitelnosti Phuong Anh Nguyenová

ATÚ Bílá Hora má krásnou sošnou formu, kterou chci zachovat a podtrhnout. Klíčovým prvkem mého návrhu je zakrytí budovy inspirované The Hill House Museum ve skotském Helensburghu od ateliéru Carmody Groarke, čímž se zajistí ochrana před povětrnostními vlivy a zvýšení energetické účinnosti. Projekt zahrnuje prostory pro vzdělávací aktivity, komunitní zahradu, farmu, recyklační stanice, kavárny, restaurace, obchody, dílny, experimentální laboratoře pro výzkum udržitelných technologií a ubytovací zařízení pro návštěvníky a dobrovolníky.

portfolio projektu ↑

2 Kulturní sportovna Miroslav Faist

Automatická telefonní ústředna, která se nachází na okraji Prahy, je momentálně opuštěná a v rozkladu. Nyní však získává nový život díky kultuře. Budovu jsem programově a pragmaticky rozdělil na několik částí: velký sál s restaurací, který bude sloužit pro pořádání společenských akcí, a svěží venkovní i vnitřní skatepark s multifunkčním sálem pro koncerty. Vzhled objektu neměním, pouze přidávám bazilikální osvětlení do sálu a rampy s překážkami do venkovních prostor, doplněné o novou zeleň.

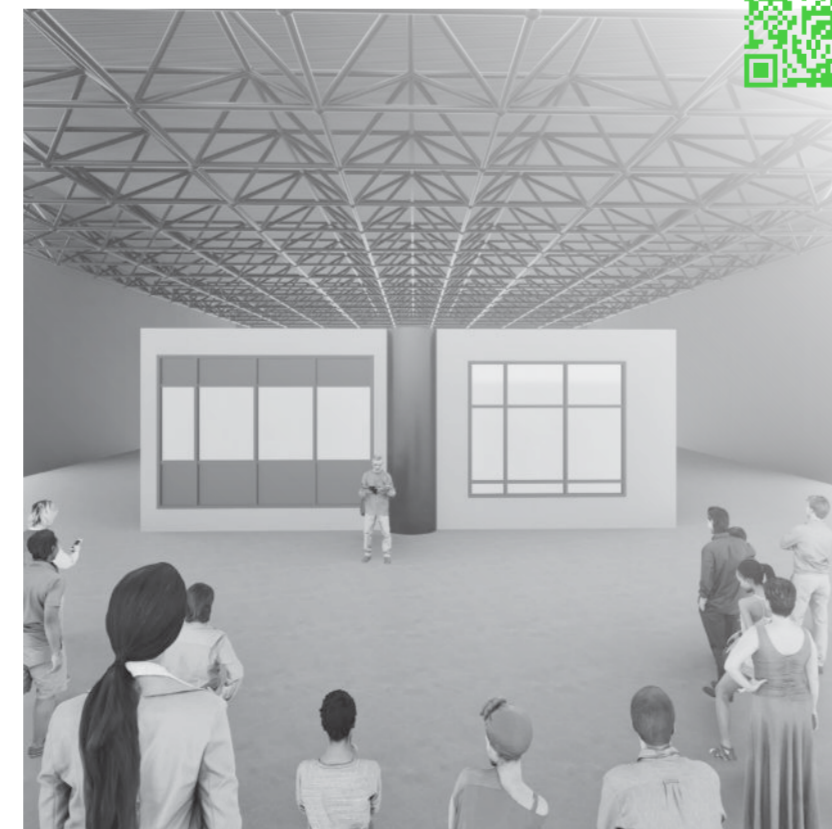
portfolio projektu:

3 Muzeum LOP 45–89 Matouš Pluhař

Projekt se zaměřuje na zachování fasády historické budovy ATÚ Bílá Hora jako unikátního exponátu. Vznikne zde velký krytý prostor pro konzervaci a expozici lehkých obvodových pláštů z bývalého Československa. Tyto pláště, i když nesplňují současné technické normy, mají vysokou architektonickou hodnotu. Výstavní systém funguje na principu knihy, kde lze otáčet stěny s fasádami, což umožňuje prezentaci celé řady pláštů na omezeném prostoru. Součástí projektu jsou také depozitář a laboratoře pro studium a inovace fasád.

portfolio projektu:

4 Re-use centrum Prokop Tesař

Cílem projektu je najít novou funkci bývalé telefonní ústředně v Praze na Bílé Hoře. Vytvářím zázemí pro veřejné sdílení dílny a re-use centrum. Během navrhování jsem k budově přistupoval s respektem a snažil se využít a zachovat její kvality. Drobnými zásahy se snažím dát šanci samotné budově i přilehlému okolí na nový život.

portfolio projektu:

ATÚ WORKSHOP Nové využití automatických telefonních ústředn ve studentských projektech

Editoři: Irena Lehkoživová, Jan Zikmund
Spolupráce: Lukáš Beran, Jan Červinka, Benjamin Fragner, Jakub Potůček
Reflexe: Václav Aulický, Tomáš Efler, Petr Hájek
Projekty: Mária Dvorská, Ester Maria Dvořáková, Miroslav Faist, Helena Křivková, Štěpán Lucký, Petra Malinská, Anna Mičánková, Phuong Anh Nguyenová, Matouš Pluhař, Natálie Poláková, Matěj Příman, Zuzana Purmová, Anna Reidlová, Vendula Remešová, Barbora Šimůnková, Prokop Tesař
Grafická úprava: Lucia M. Tóthová
Výroba a tisk: Formall

Vydalo: České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury, Výzkumné centrum průmyslového dědictví Thákurova 9, 166 34 Praha 6-Dejvice

vcpd.cvut.cz
zavodyprumyslu.cz

2024, Vydání první, 16 stran

Workshop, výstava a publikace vznikly jako součást projektu Ministerstva kultury ČR NAKI III *Průmyslová architektura druhé poloviny 20. století: Extenze, transformace a identita* (DH23P03OVV016) v programu na podporu aplikovaného výzkumu v oblasti národní a kulturní identity.

Realizaci výstavy a publikace finančně podpořila Fakulta architektury ČVUT v Praze.

ISBN 978-80-01-07330-8

Nové využití automatických telefonních ústředn ve studentských projektech

ATÚ
WORKSHOP

5

Spojení obnoveno*Anna Mičáňková, Vendula Remešová*

Volání se přesunulo z fyzického prostoru do virtuálního. Proč tedy nevirtualizovat i zanikající stavby ústředí? Jejich hodnota je především vizuální a tak navrhujeme aplikaci, která umožní virtuální zobrazení již neexistujících budov. Díky QR kódu se dočtete o zaniklých ústřednách a jejich původním umístění. Na místě stačí spustit aplikaci a namířit mobilem na parcelu. Zaniklá budova (v tomto případě na příkladu ATÚ v Dejvicích) se nám zobrazí na displeji v reálném čase na svém původním místě.

portfolio projektu:

6

Prahou po drátech*Zuzana Purmová*

Návrhem je síť značených pěších tras Prahou propojující automatické telefonní ústředny, která seznamuje s fází historického vývoje telekomunikací. Záměrem projektu je popularizace tématu a zaznamenání budov do struktury města a veřejného povědomí. Projekt ukazuje koncept na konkrétním návrhu trasy Těšnov-Smíchov se dvěma interaktivními zastaveními a informačními prvky. Pojetí rekreační trasou povede k doplnění kontextu telefonních ústředí a napomůže lidem k vytvoření vztahu k jejich architektuře.

portfolio projektu ↑:

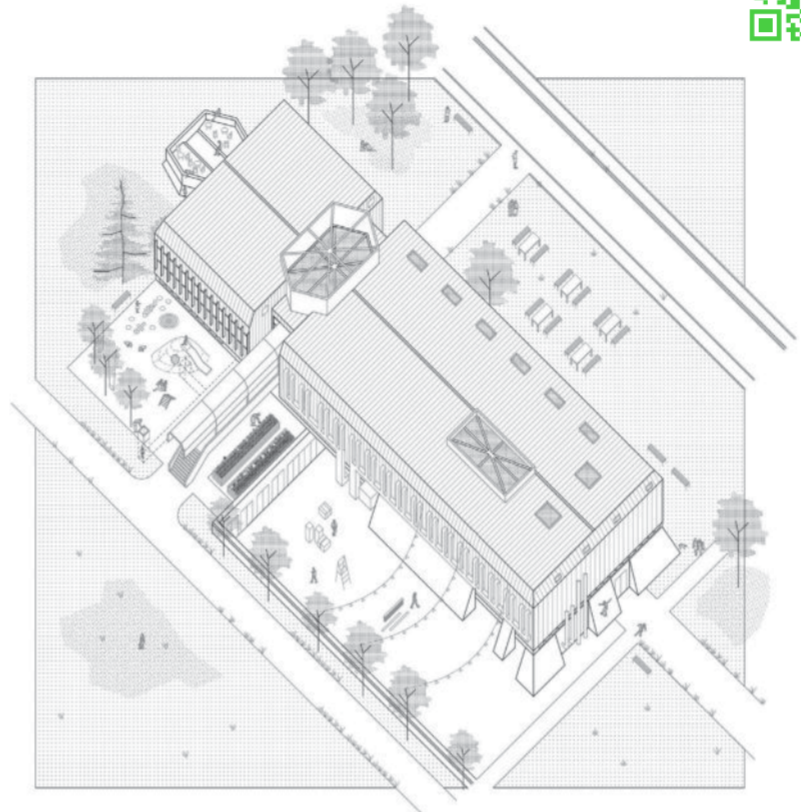

7

Komunitní centrum*Ester Maria Dvořáková, Štěpán Lucký, Petra Malinská*

Cílem projektu bylo zamyslet se nad možností konverze telefonní ústředny na komunitní centrum. V našem návrhu jsme do prostor bývalé ústředny Bílá Hora umístili sál se zázemím pro zkušebny a multifunkčním prvním patrem, které by mohlo sloužit pro kavárnu, coworking nebo hlídání dětí, případně jako výstavní prostor. Pro kulturní akce jsou ale využitelné i venkovní prostory, které komunikují s těmi vnitřními a dokážou sdílet zázemí. Ústředny není potřeba bourat, pojďme najít udržitelnější řešení.

portfolio projektu:

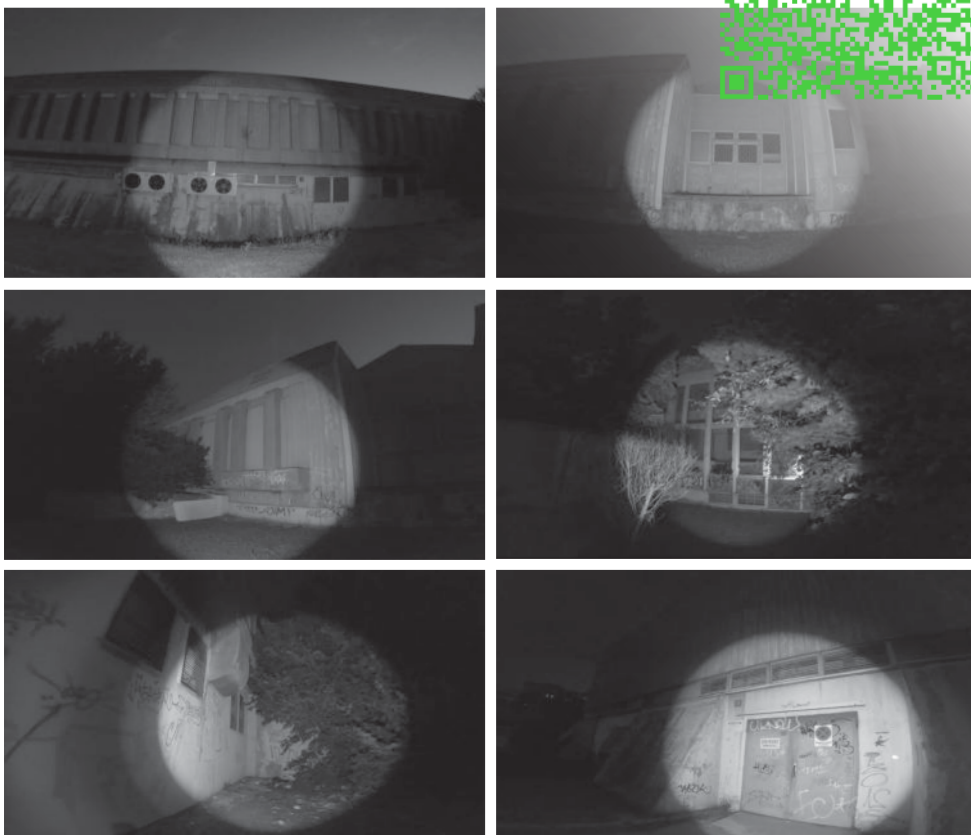

9

Z drátů a oceli*Natálie Poláková, Anna Reidlová, Matěj Příman*

V našem videu dáváme hlas budově automatické telefonní ústředny Bílá Hora. Promlouvá skrze vlastní síť z drátů a oceli, kterou kdysi propojovala lidské hlasy. Obraz je soustředěn na budovu a její vnější schránku, která je dokladem plynoucího času. V záběrech se střídají dvě zvukové linie: hlas budovy a hlas lidí. Hlasy jsou od sebe odlišeny záměrnou úpravou. Hlas budovy je lidský, zatímco nahrávky lidí jsou zkresleny a znějí mechanicky. Budovu vnímáme jako živoucí bytost. Kolemjdoucí lidé se naopak jeví jen jako uspěchané a mihotající jiskřičky.

portfolio projektu:

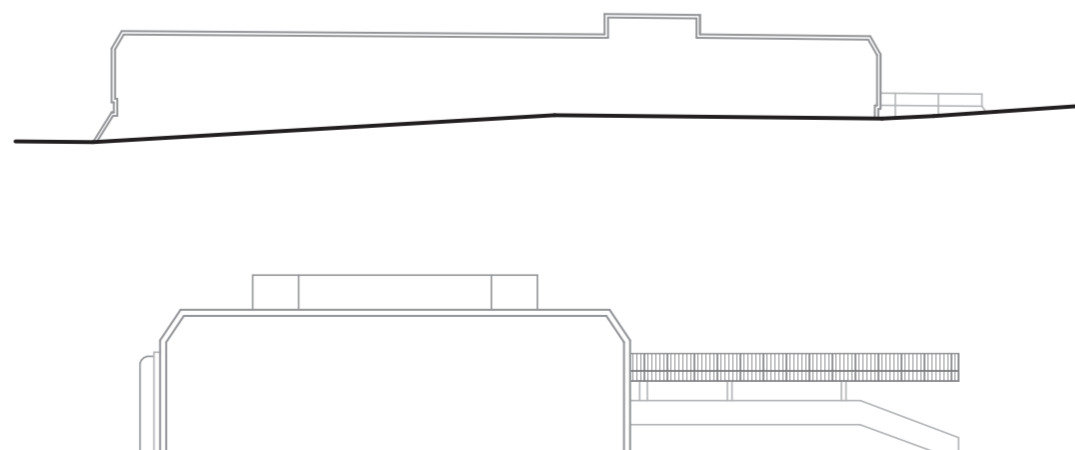

10

Vnitřní svět ATÚ*Barbora Šimůnková*

Pozoruhodná obálka ATÚ Bílá Hora s neobvyklým výrazem. Co se za ní skrývá? Jaký svět se nachází uvnitř? Jak „vnitřní svět“ budovy vnímá dítě, kolemjdoucí či student architektury? Rozhodla jsem to zjistit hravou formou, kterou neodmítne žádná generace. Za pomoci jednoduchých omalovánek může člověk upustit uzdu své fantazie či se jen zamyslet. Třeba díky pouhé omalovávce a lidské fantazii nalezneme nové využití pro tak jedinečné stavby.

portfolio projektu:

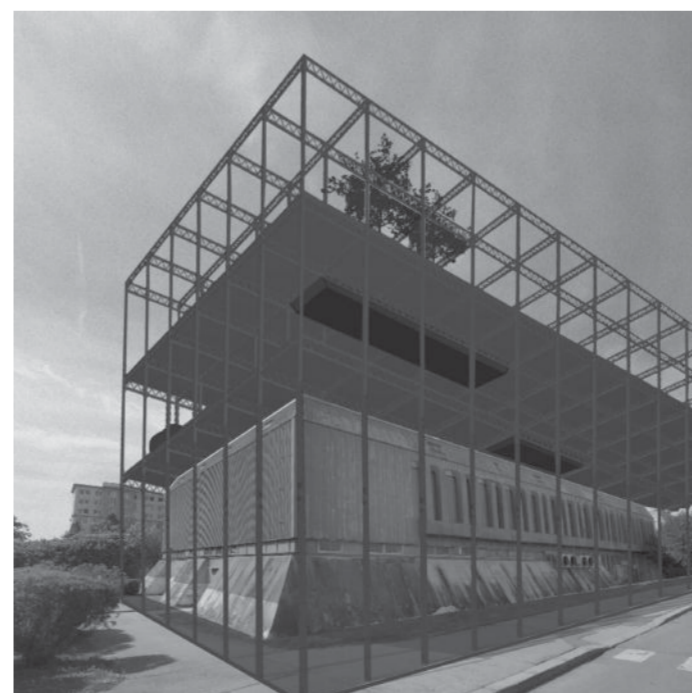

11

Park & Play*Helena Křivková*

ATÚ Bílá Hora je cenným technologickým dědictvím, její hodnota nespočívá pouze ve vzhledu fasády, ale i ve funkčním vybavení. Jedná se o dědictví, které možná zatím nedokážeme docenit, to ale neznamená, že můžeme všechny tyto stavby zbourat. Zanechávám proto stavbu tak jak je a zároveň se snažím maximálně využít pozemek, na kterém stojí. Jedná se o snahu převést architektonické utopie do reálného návrhu. Inspirace od Rema Koolhaase nebo Archizoomu vyústila ve skeletovou konstrukci s policemi, do kterých se vsouvají rozdílná využití, jež byla vybrána s ohledem na okolní sídliště a jeho potřeby – na parkování a dětské hřiště.

portfolio projektu:

8

Dotazník*Mária Dvorská*

Ahoj. Vitaj! Budeme si tykat. Spolu popremýšľať, čo je filozofiou tohto projektu. Nech sa i ty v ňom nájdeš a máš v ňom úžitok? Dvojaký úžitok či pre mňa, ako hľadanie svojho názoru na túto tému, ale i pre spoločnosť, zdokumentovanie autorovho pohľadu na ďalší život svojho projektu. Skúsme spolu zľahka zaexperimentovať a uvidíme, čo nám to prinesie! Čo keby sme sa vybrali na dobrodružnú cestu hľadania názorov? Môjho a autorovho? Ono prevzatie tak významného projektu ďalším autorom s vedomím pohľadu autora je za mňa veľmi podstatné i z právneho hľadiska a rešpektu k autorovmu dielu. Ako nakoniec dopadol tento experiment? Čo som o sebe ako o architektovi, ktorý má prevziať projekt zistila? Čo som zistila o projekte a o názore autora?

1. Na ktorý z projektov, na ktorých ste pracovali, súvisiaci s opakovaným využitím ste najviac hrdý a prečo?
2. Existuje niekto, kto Vás inšpiruje v téme opakovaného využitia?
3. Máte na mysli nejaký referenčný projekt?
4. Ako vnímate pojem "mŕtva typológia", a považujete ho za relevantný v kontexte automatických telefónnych ústrední?
5. Aký je Váš názor na ATÚ Bíla Hora z Vašeho hľadiska, teda autora stavby/študentky architektúry?
6. Kde vidíte najväčší problém pri ATÚ Bíla Hora?
7. Kde naopak je najväčší potenciál?
8. Ktoré prvky sú pre Vás najhodnotnejšie a považujete ich za nevyhnutné zachovať? (ak podľa Vás nejaké sú)
9. Ktoré prvky sa podľa Vás musia s istotou odstrániť či vymeniť? (ak podľa Vás nejaké sú)
10. Preferujete verejný alebo súkromný sektor pri opakovanom využití ATÚ?
11. Ktorú funkciu by ste preferovali?
12. Ako vnímate maximálnu (a minimálnu) veľkosť či formu budovy?
13. Aké materiály by ste preferovali pri novej konštrukcii?
14. Aký odkaz/ideu/poučenie/motto by ste chceli zanechať na ATÚ Bíla Hora?
15. Je niečo ešte načo som sa nespýtala, a chceli by ste dodať?

portfolio projektu:

Vždy mňa fascinuje kreativita študentů a študentek o originálny prístup k uchopeniu architektonického zadania a nejinak tomu je v prípade tvorby iniciované tímto workshopom. Zapojení študujúci sa tématu revitalizácie, záchrany a prezentácie tohoto špecifického typologického druhu stavieb ujali v mnoha prípadoch veľmi neotřele a dokázali tak prezentovať mimo jiné potenciál týchto ohrozených objektů jako velkou příležitostí pro oživení komunitního života lokality, ve kterých se nacházejí. V konceptech se setkává kreativní integrace této chátrající technicistní architektury do pulzujícího života současné společnosti spolu s šetrností a citlivostí k uchování autenticity technických a výtvarných detailů, které jsou výmluvným svědectvím o podobě naší společnosti a technologiích doby nedávne. Nelze si než přát, aby se architektonické a technické památky naší minulosti a současnosti dostaly do správných rukou, které včas rozpoznají jejich potenciál pro budoucnost a na místo demolice či bezohledné transformace přepojí dráty komunikačního spojení s budoucností s nápaditostí a pochopením, s jakými se tématu chopili účastníci workshopu.

Tomáš Efler

Skřutý potenciál

Často naprosto zbytečně bouráme průmyslové a technologické stavby. Často tyto stavby přehlídíme a podceňujeme jejich architektonickou kvalitu a rozvojový potenciál. Často tak přicházíme o hodnoty, které neumíme nahradit. Práce studentů a studentek, které na workshopu vznikly, ukázaly, jak inspirujícím způsobem lze dát těmto místům nový život.

Petr Hájek